

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

711

Vragen van de leden **Van der Woude** (VVD) en **Peters** (CDA) aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over *het bericht «Nederland doet samen met China DNA-onderzoek: «Fundamenteel fout»»* (ingezonden 7 oktober 2021).

Antwoord van Minister **Van Engelshoven** (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) (ontvangen 16 november 2021).

Vraag 1

Bent u bekend met het bericht Nederland doet samen met China DNA-onderzoek: «Fundamenteel fout»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Is het correct dat door het Erasmus MC, Het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) en het NFI of aan deze instellingen verbonden wetenschappers is samengewerkt met Chinese onderzoekers die direct of indirecte banden hadden met de politie in China? Zo ja, sinds wanneer bent u bekend met dit feit?

Antwoord 2

Via de berichtgeving waarnaar u verwijst, ben ik geconfronteerd met de genoemde bevindingen waaraan wordt gerefereerd in vraag 2, 3 en 4. Op dit moment zijn nog niet alle details en feitelijkheden bekend rondom de onderzoeken die recent naar voren zijn gekomen in de berichtgeving waar u naar verwijst. Daarom kan ik hier nog geen uitspraken over doen. Ik heb al wel het Erasmus MC (EMC), Leiden Universitair Medisch Centrum (LUMC) en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) schriftelijk verzocht om een eerste duiding.

Daarin laat het Erasmus MC weten dat wat betreft de in de berichtgeving genoemde onderzoeken waarbij sprake was van samenwerking met het Chinese Forensisch Instituut van het Ministerie van Veiligheid (oftewel, personen die banden hebben met de politie) om DNA van Oeigoeren te

¹ rtlnieuws, d.d. 6 oktober 2021; Nederland doet samen met China DNA-onderzoek: «Fundamenteel fout» | RTL Nieuws

verzamelen, noch Erasmus MC, noch LUMC, NFI of een andere Nederlandse kennisinstelling betrokken was. Het Erasmus MC geeft aan dat deze drie onderzoeken zijn verricht door een onderzoeker van het Beijing Institute of Genomics Chinese Academy of Sciences. Deze onderzoeker heeft naast zijn hoofdaanstelling aan het Beijing Institute of Genomics óók een gedeeltelijke aanstelling bij Erasmus MC en heeft in zijn onderzoekspublicatie het Erasmus MC – zoals gangbaar in de academische wereld – genoemd als tweede affiliatie. Het Erasmus MC stelt dat de desbetreffende onderzoeken niet zijn uitgevoerd vanwege of vanuit zijn functie in het Erasmus MC. De kennisinstelling had geen enkele inhoudelijke of financiële betrokkenheid bij deze drie specifieke onderzoeken waarbij samenwerking plaatsvond met het Chinese Forensisch Instituut van het Ministerie van Veiligheid. Dat geldt ook voor het LUMC en NFI.

Het is goed om hier te verduidelijken dat het Erasmus MC, LUMC en NFI bij een viertal andere in de berichtgeving genoemde onderzoeken, inderdaad wél (deels) betrokken waren. Deze onderzoeken vonden plaats binnen grote internationale samenwerkingsverbanden met vele kennisinstellingen. Dat betreft fundamenteel onderzoek naar de genetische basis van het menselijk uiterlijk. Zie ook het antwoord op vraag 2.

Dit najaar nog ga ik samen met deskundigen van de relevante ministeries met de betrokken kennisinstellingen in gesprek om de verdere details rond de onderzoeken te bespreken en alle feitelijkheden te achterhalen. Ik zal u begin 2022 informeren over de uitkomsten daarvan.

Vraag 3

Is het correct dat, zoals gesteld in dit artikel, onderzoeken door deze instellingen zijn gedaan op materiaal dat door de Chinese politie bij de onderdrukte Oeigoeren is afgenomen? Zo ja, sinds wanneer bent u bekend met dit feit?

Antwoord 3

Het Erasmus MC en LUMC laten in hun eerste duiding weten dat de vier genoemde onderzoeken waar Erasmus MC, LUMC en NFI wél deel van uitmaakten, plaatsvonden binnen grote internationale samenwerkingsverbanden met vele kennisinstellingen. Daarbij werd gebruik gemaakt van datasets van tienduizenden mensen van over de hele wereld. Al deze datasets, waaronder datasets afkomstig van Oeigoeren, zijn verzameld door Shanghai Institutes of Biological Sciences, Max Planck Society, Partner Institute of Computational Biology van CAS en Fudan University in Shanghai. Deze gerenommeerde instituten hanteren de hiervoor geldende internationale standaarden op het gebied van dataverzameling.

Het LUMC meldde tevens dat het in twee van de vier in de berichtgeving genoemde studies eigen data beschikbaar heeft gesteld. Het LUMC stelt dat deze data anoniem en niet-herleidbaar zijn, en zijn verkregen op basis van *informed consent*.² In een derde studie hebben LUMC-onderzoekers een test uitgevoerd op aangeleverde gecodeerde DNA-samples. Ook hiervan geeft het LUMC aan dat dit niet naar een individu herleidbaar is, vanwege de beperkte genetische informatie. De herkomst en samenstelling van deze samples is niet bekend: dat is bij dergelijke onderzoeken gebruikelijk. In de vierde studie was geen sprake van betrokkenheid.

In het aankomende gesprek met de betrokken kennisinstellingen wil ik meer te weten komen over de werkwijzen, gemaakte partnerkeuzen en de afwegingen bij de betreffende onderzoeken.

Vraag 4

Is het correct dat in andere gevallen gewerkt is met «goedkeuringsverklaringen» voor het afstaan van materiaal door Oeigoeren? Zo ja, sinds wanneer bent u bekend met dit feit? Bent u daarnaast bekend met het feit dat goedkeuringsverklaringen in China niet altijd onder dezelfde ethisch verantwoorde en vrijwillige omstandigheden tot stand komen als in Nederland?

² Daarbij wordt de persoon vooraf geïnformeerd en vervolgens om toestemming gevraagd.

Antwoord 4

Het Erasmus MC meldt in de eerste duiding dat bij het verzamelen van data door academici van Shanghai Institutes of Biological Sciences, Max Planck Society, Partner Institute on computational Biology van CAS en Fudan University in Shanghai inderdaad gewerkt is met goedkeuringsverklaringen en toestemmingsformulieren.

Ik ben bekend met het feit dat goedkeuringsverklaringen in China niet altijd onder dezelfde ethisch verantwoorde en vrijwillige omstandigheden tot stand komen als in Nederland. Dit is precies waarom kennisinstellingen in Nederland bij het aangaan van elke internationale wetenschappelijke samenwerking alert dienen te zijn op mogelijke veiligheidsrisico's én ethische en morele overwegingen dienen te maken.

Zoals genoemd, ken ik nog niet alle details en feitelijkheden rondom deze onderzoeken. In het gesprek dat dit najaar met de betrokken partijen plaats zal vinden, ga ik ook graag de diepte in over het gebruik van de goedkeuringsverklaringen. Ik verneem graag welke overwegingen de instellingen gehanteerd hebben en welke morele en ethische aspecten zij daarin hebben meegenomen.

Vraag 5

Hoe verklaart u dat deze samenwerking tot stand heeft kunnen komen en in stand is gebleven, terwijl al jaren signalen zijn dat Chinese autoriteiten biometrische data (zoals irisscans, DNA, vingerafdrukken) van inwoners tussen 12 en 65 jaar oud verzamelen, met name in regio's waar veel Oeigoeren wonen, een zwaar onderdrukte minderheid in China?

Antwoord 5

Het Ministerie van OCW ziet vanuit haar stelselverantwoordelijkheid toe op de kwaliteit, toegankelijkheid en de doelmatigheid van het onderwijsstelsel. Het Ministerie van OCW bepaalt de juridische en financiële kaders (wet- en regelgeving en bekostiging). Binnen deze kaders kennen de kennisinstellingen een grote mate van autonomie, zoals geborgd in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW). Het Ministerie van OCW wordt niet inhoudelijk op de hoogte gesteld van alle afzonderlijke onderzoeksprojecten die in Nederland of in samenwerking met Nederlandse wetenschappers worden uitgevoerd, of het verloop daarvan. Kennisinstellingen dienen een gedegen inschatting te maken van de mogelijke risico's die gepaard gaan met internationale wetenschappelijke samenwerking. Om te kunnen verklaren hoe deze samenwerking tot stand is gekomen en in stand is gebleven, en welke afwegingen hierbij zijn gemaakt, ga ik nog dit najaar met de betrokken partijen in gesprek.

Overigens meldde het Erasmus MC in haar eerste duiding dat het wereldwijde onderzoekssamenwerkingsverband waar de Nederlandse kennisinstellingen wél bij betrokken zijn, omwille van de gevoeligheid in 2020 heeft besloten te stoppen met het gebruik van de dataset met DNA-gegevens afkomstig van Oeigoeren.

Vraag 6

Op welke manier heeft u opvolging gegeven op uw beschreven acties, zoals beschreven in de brief kennisveiligheid van 27 november 2020, «kennisveiligheidsdialoog», «richtsnoeren kennisveiligheid», «bestuurlijke afspraken kennisveiligheid» en «expertise- en adviesloket kennisveiligheid»? Kunt u deze toelichten per beschreven actie?³

Antwoord 6

In desbetreffende brief Kennisveiligheid hoger onderwijs en wetenschap van november 2020 is aangekondigd dat het kabinet werkt aan een pakket maatregelen dat handelingsperspectief biedt aan zowel de kennisinstellingen als de rijksoverheid. Het doel is ongewenste kennis- en technologie overdracht tegen te gaan en ongewenste beïnvloeding te voorkomen.

Eind 2020 is een kennisveiligheidsdialoog gestart met besturen van alle kennisinstellingen om het bewustzijn te verhogen van de risico's die internationale academische samenwerking met zich mee kan brengen. De

³ Kamerstuk 31 288, nr. 894

eerste ronde gesprekken met universiteiten, NWO- en KNAW-instituten, TO-2 instellingen, VSNU, VH, NWO en KNAW is afgerond. Er vinden momenteel nog gesprekken plaats met hogescholen en de universitair medisch centra. De opbrengsten van de kennisveiligheidsdialoog zijn tweeledig. Enerzijds draagt de dialoog bij aan het vergroten van het bewustzijn van statelijke dreigingen, evenals aan de bekendheid met bestaande instrumenten om op een verantwoorde manier een afweging te maken tussen kansen en de risico's. Anderzijds levert de gesprekkenreeks voor het kabinet waardevolle inzichten op, die meegenomen worden in de verdere ontwikkeling van het beleid.

De Nationale Leidraad Kennisveiligheid wordt samen met de kennissector en betrokken departementen opgesteld. Deze is bedoeld als referentiekader voor bestuurders en eenieder die binnen een kennisinstelling te maken heeft met internationale wetenschappelijke samenwerking. De Leidraad is in een gevorderd stadium en zal naar verwachting uiterlijk in het eerste kwartaal van 2022 gepubliceerd worden.

In aansluiting op de kennisveiligheidsdialoog en de leidraad zal het kabinet samen met de koepels, kennisinstellingen en onderzoeksinstituten bestuurlijke afspraken opstellen. Het doel hiervan is om commitment te organiseren om het veiligheidsbeleid binnen de instellingen nadrukkelijk te verankeren en de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen te verduidelijken. Binnenkort starten de eerste gesprekken hierover, met als streven deze in het voorjaar van 2022 af te ronden.

Tot slot verlopen de voorbereidingen van het expertise- en adviesloket kennisveiligheid voorspoedig. In het loket kan elke medewerker van een kennisinstelling terecht met (advies)vragen over risico's en andere kwesties die samenhangen met wetenschappelijke internationale samenwerking. Tevens biedt het loket informatievoorziening door middel van o.a. een website en fungeert het als een platform voor kennisdeling. Het doel is dat kennisinstellingen terecht kunnen bij één punt en dat we achter de schermen de juiste overheidspartijen en andere experts betrekken voor de beantwoording. Bij de opzet en inrichting van het loket zijn verschillende departementen en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) betrokken. Het doel is om het loket in januari 2022 operationeel te hebben.

Uw Kamer zal begin 2022 opnieuw worden geïnformeerd over de voortgang op de bovenstaande maatregelen.

Vraag 7

Wat is de stand van zaken van het toetsingskader ongewenste kennis- en technologieoverdracht?

Antwoord 7

Onderdeel van het in vraag 6 genoemde pakket aan maatregelen, betreft het ontwikkelen van een juridisch bindend toetsingskader. Daarbij zullen academici die toegang willen tot een van de – nog vast te stellen – risicovakgebieden, worden getoetst.

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft samen met alle betrokken partijen de juridische mogelijkheden en opties in kaart gebracht voor de invulling van dit toetsingskader. Eén van deze opties zal nader worden uitgewerkt. Het toetsingskader wordt thans verder uitgewerkt, in samenhang met andere maatregelen als de investeringstoets en het lopende traject omtrent de kennismigrantenregeling.⁴ Bij deze uitwerking wordt ook nadrukkelijk rekening gehouden met het Dreigingsbeeld Statelijke Actoren. De Kamer ontvangt begin 2022 een update van de maatregelen om ongewenste kennisoverdracht tegen te gaan, waaronder het toetsingskader.

Vraag 8

Wat is de stand van zaken met betrekking tot het afwegingskader waarbij Nederland deze binnen EU-verband gaat vormgeven met betrekking tot kennisveiligheid, zoals beschreven in de brief kennisveiligheid van 27 november 2020? Met welke EU-landen is Nederland hierover in gesprek en wanneer kunnen we hier concreet uitkomsten van verwachten?

⁴ Kamerstuk 35 680, nr.17

Antwoord 8

Met het afwegingskader wordt in de brief Kennisveiligheid bedoeld, het geheel aan maatregelen waarmee kennisinstellingen in staat worden gesteld een gedegen afweging te maken bij het aangaan van een internationale samenwerking. Door instellingen te stimuleren om in de overweging kansen en risico's mee te nemen, maar ook ethische en morele aspecten én het belang van de academische waarden. Voor wat betreft de stand van zaken hieromtrent, verwijs ik u naar het antwoord op vraag 6 en vraag 7. Nederland is met een aantal landen in gesprek, zowel over het kennisveiligheidsbeleid in den brede, als specifiek over het toetsen van personen. Er is bilateraal onder meer gesproken met vertegenwoordigers uit de EU-lidstaten Frankrijk, Duitsland en Denemarken. Ook is gesproken met het Verenigd Koninkrijk. Nederland maakt tevens deel uit van een Europees netwerk over de academische samenwerking met China. In dat kader is ook sprake van uitwisseling van ervaringen en kennis. Tot slot is via de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) aan Europese immigratiediensten gevraagd of, en zo ja, hoe, zij een toetsingskader hebben ingericht binnen toelatingsprocedures. De – voorlopige – resultaten laten een wisselend beeld zien. Op basis van de resultaten van de uitvraag zullen vervolgesprekken met verschillende lidstaten worden gevoerd. In de aankomende Kamerbrief over de voortgang van de inzet op kennisveiligheid, zal ik ook specifiek ingaan op de voortgang binnen de EU en op internationaal terrein.

Vraag 9

Klopt het dat het Erasmus MC geen bezwaar ziet in het samenwerken met Chinezen voor het verzamelen en onderzoeken van DNA en het verder ontwikkelen van technieken om iemands uiterlijk te voorspellen, als deze geen directe banden hebben met de Chinese Politie?

Antwoord 9

Nog niet alle details en feitelijkheden zijn bekend. Daarom kan ik hier geen uitspraak over doen. Het Erasmus MC laat in de genoemde eerste schriftelijke duiding weten dat zij (net als het LUMC en NFI) nooit gebruik heeft gemaakt van datasets met DNA-gegevens afkomstig van Oeigoeren die verzameld zijn door instellingen gelieerd aan het Chinese Ministerie van Veiligheid of de Chinese politie. Het Erasmus MC keurt het gebruik daarvan af.

Vraag 10

Bent u het eens met de aanname van het Erasmus dat als er maar geen directe banden met de politie zijn, de onderzoeken puur voor wetenschappelijke doeleinden gebruikt zullen worden? Zo nee, wat gaat u dan doen richting Erasmus MC?

Antwoord 10

Voor elke beoogd samenwerkingspartner geldt, dat vooraf goed in kaart moet worden gebracht welke kansen en risico's de partner met zich meebrengt. Ook als er geen directe banden zijn met de politie, kunnen andere dreigingen of risico's verbonden zijn aan internationale wetenschappelijke samenwerking. Op ongewenste kennisoverdracht, beïnvloeding, maar ook risico's voor onze belangrijke academische waarden als openheid, gelijkwaardigheid en academische vrijheid. In die afweging moeten ook morele en ethische aspecten worden meegenomen. Dat geldt niet alleen voor Chinese partners, maar ook voor partners uit andere landen. Ik ga ervanuit dat de betrokken kennisinstellingen, waaronder Erasmus MC, hierin destijds een zorgvuldige afweging hebben gemaakt. Om meer te weten te komen over de afwegingen en afspraken uit deze onderzoekssamenwerkingen, komt dit nadrukkelijk aan bod tijdens het aankomende gesprek met de betrokken kennisinstellingen en deskundigen van de departementen. Ik zal u begin 2022 over de uitkomsten informeren.